

UDC 316.334.56  
UDC 711.4  
<https://doi.org/10.2298/ZMSDN2698193P>  
ОРИГИНАЛНИ НАУЧНИ РАД  
Примљен: 15.2.2026.  
Прихваћен: 19.3.2026

## КОРПОПОЛИС – ТРАНСФОРМАЦИЈА САВРЕМЕНОГ УРБАНОГ ПРОСТОРА

НИКОЛА ПАВЛОВИЋ

Матица српска

Одељење за друштвене науке

Матице српске 1, Нови Сад, Србија

[npavlovic@maticasrpska.org.rs](mailto:npavlovic@maticasrpska.org.rs)

<https://orcid.org/0009-0005-2368-4227>

**САЖЕТАК:** Рад анализира трансформацију савременог урбаног простора у условима позног капитализма и уводи појам *корпополис* као аналитички концепт за разумевање новог урбаног режима. Савремени урбани простор премрежен је корпоративним интересима који се уз нове дефиниције безбедности и дигитализације простора спајају у јединствен систем управљања градом. У раду ћемо настојати да покажемо како се савремени град развија од простора функционалне интеграције ка систему алгоритамског управљања заснованог на подацима. Указаћемо да процеси приватизације јавних функција доводе до редеофинисања односа између капитала и становништва. У том контексту, безбедност се трансформише из јавног добра у селективну праксу, док се милитаризација полиције и развој надзорних технологија користи као кључан механизам управљања урбаним простором. Пажња је посвећена и процесу датафикације свакодневног живота као и концепту надзорног капитализма, који омогућава разумевање начина на који се подаци о понашању становништва користе за управљање ризицима и обликовање урбаног поретка. Рад закључује да корпополис представља нову форму урбане рационалности у којој град из превасходно, политичког простора колективног одлучивања, постаје структура технолошки посредованог управљања понашањем и профитом.

**КЉУЧНЕ РЕЧИ:** корпополис; савремени град; надзорни капитализам; урбана безбедност; датафикација; милитаризација полиције

У овом раду уводимо термин корпополис као појмовни инструмент за тип савременог урбаног простора у којем просторна логика града бива

доминантно обликована интересима капитала и корпорација. Корпополис се осим као морфолошка или демографска категорија, разуме и као комплексни урбани режим у којем се трансформације простора и схватање безбедности међусобно условљавају. Корпополис тако није „тип града”, већ савремена форма урбане рационалности.

Мегалополис, како га је концептуализовао Жан Готман (Jean Gottmann), означавао је нову просторну конфигурацију урбаности у којој више метропола функционише као јединствен и високо интегрисани систем економских и инфраструктурних токова [Gottmann, 1961]. Ова форма урбанизације представљала је историјску прекретницу у односу између града и капитала. Ипак, она је и даље подразумевала примарну улогу јавних институција и националне државе у управљању урбаним простором. Међутим, са продубљивањем неолибералне трансформације, мегалополис еволуира у нову фазу у којој управљачке функције града све више преузимају корпоративни актери и технолошке платформе.

У том историјском континуитету појављује се корпополис као политичко-економска манифестација мегалополиса. Урбани простор се тако од концентрације становништва и капитала, развија у урбани режим у којем корпорације делују као суверени актери, управљајући подацима, безбедношћу, мобилношћу и понашањем становништва. Мегалополис је био простор територијалне повезаности и функционе интеграције, док је корпополис датафикацијом живота и логиком контроле, грађанина трансформисао у корисника, а политичку заједницу у тржишно-безбедносни екосистем. На тај начин, корпополис не представља радикални дисконтинуитет, већ логичан историјски исход унутрашњих противречности мегалополиса, који у условима надзорног и когнитивног капитализма прелази из форме урбаног простора у форму урбане власти. У овом смислу, корпополис је кристализована моћ корпорација у простору.

## ГРАД КАО ИНДИКАТОР ЕПОХЕ

Урбанизација као друштвени процес има дубоке историјске корене и не може се свести искључиво на феномен модерног доба и последицу индустријализације [Orum, 2007]. Први градови настају као одговор на потребу за заштитом и организацијом колективног живота. Избор локације и изградња утврђења у јасно дефинисаним границама били су кључни елементи раних урбаних система. Град је функционисао као простор сигурности у несигурном окружењу, што му је давало снажну привлачну моћ. Аристотел у *Полијици* истиче да се људи окупљају у градовима ради безбедности [Aristotel, 1975], а да у њима остају ради доброг живота. Овај став указује на фундаменталну улогу безбедности у настанку града, али и на њену повезаност са квалитетом живота. Безбедност је осим војне или физичке категорије, била и предуслов за развој политичке заједнице и економије. У овом смислу се и историја људске цивилизације у значајној мери може читати као историја градова.

Освалд Шпенглер (Oswald Spengler) је у делу *Пројаси Зайага* формулисао став да је историја света у суштини историја града [Шпенглер, 1937], указујући на чињеницу да се кључни процеси друштвене трансформације концентришу управо у урбаном простору. Град се као физички оквир друштвеног живота, развио у комплексну социјалну структуру у којој се преплићу економски, политички, културни и безбедносни односи. У том смислу, град представља привилеговано место за анализу дубинских друштвених промена. Сличан став заступа и Ентони Гиденс (Anthony Giddens), који градове посматра као историјске антисистемске енклаве, односно као просторе у којима се рађају нови облици друштвене динамике, често у супротности са постојећим структурама моћи [Giddens, 2003]. Леонардо Беневоло (Leonardo Benevolo) додатно истиче да је криза система градова у антици била један од основних чинилаца распада те епохе [Benevolo, 2004], што указује на структурну везу између судбине града и судбине цивилизације. Луис Мамфорд (Lewis Mumford), пак, наглашава да је велики град постао симбол читаве цивилизације [Mumford, 2001], место у којем се кондензују њене највише амбиције, али и најдубље противречности.

Историјски, град је био јасно дефинисан систем контроле приступа. Зидине и капије утврђења нису имале само одбрамбену функцију, већ су симболички означавале границу између уређеног унутрашњег простора и хаотичног спољашњег света. Статус грађанина био је строго регулисан, што је додатно јачало осећај припадности и сигурности унутар урбане заједнице. У том смислу, град је представљао институционализовани безбедносни систем. Примера ради, у старом Риму, основни уставни принцип разликује град као „пацификовану сферу” (*romerium*), који је окружен „светом границом”. Идентична идеја може се наћи и у либералној друштвеној мисли, у којој држава представља царство мира, које се разликује од природног стања и могућег рата, који вреба споља [Nippel, 1995].

Луис Мамфорд развој града посматра кроз призму технолошких и културних револуција, истичући да је свака од њих (пољопривредна, индустријска и информатичка) оставила дубок траг на урбану морфологију и функцију. Ипак, без обзира на историјске промене, безбедносна димензија остаје константа урбаног постојања. Град као „мегамашина” [Mumford, 1986: 14] непрестано се реконфигурише, али не престаје да буде централни механизам очувања друштвеног поретка.

Савремени град се развија у контексту онога што Улрих Бек (Ulrich Beck) дефинише као друштво ризика [Beck, 2001]. За разлику од традиционалних друштава, у којима су опасности биле локалне и релативно предвидиве, модерно друштво производи ризике који су глобални и тешко контролисани. Ови ризици – економски, еколошки, технолошки и безбедносни – најјасније се испољавају управо у урбаном простору. Мануел Кастелс (Manuel Castells) указује да градови у неолибералном поретку постају кључни актери глобализације [Castells, 2000]. Они функционишу као чворишта глобалних токова капитала, информација, технологија и људи, при чему локалне власти све чешће преузимају улогу управљања

процесима који превазилазе националне оквире. Ова трансформација доводи до нових облика урбане неједнакости и социјалне поларизације.

Урбани простор тако постаје материјализована мапа друштвених разлика. Просторна сегрегација и настанак ексклузивних зона представљају физичке манифестације економске и социјалне неједнакости. Саскија Сасен (Saskia Sassen) наглашава да видљивост ових разлика у истом простору повећава потенцијал за конфликт, јер свакодневни сусрети богатства и сиромаштва производе осећај неправде и искључености [Sassen, 2002]. Маргинализоване групе, укључујући мигранте и етничке мањине, често су приморане да се повуку у просторне енклаве, развијајући облике социјалног и културног трибализма. Ови процеси не представљају само реакцију на економске услове, већ и на безбедносне политике које их позиционирају као потенцијалну претњу.

Узевши све наведено у обзир, можемо закључити да је, између осталог, савремени градски простор премрежен перманентним нестабилностима и сукобима. У контексту друштва нарастајуће пренасељености, разумно је очекивати како ће контрола над простором бити извор и мерило све веће борбе за моћ и ресурсе [Gidens, 2003: 598–599]. Тако се од некадашње тврђаве, чији су бедеми штитили од спољашње претње, фокус данас померио – сукоб се одвија унутар урбаног простора, који је постао својеврсна арена. Посматрајући ову промену из угла његових становника, основна функција града се трансформисала од заштитне у контролну.

## БЕЗБЕДНОСТ, НАДЗОР И УПРАВЉАЊЕ РИЗИКОМ

Иако се поједини елементи процеса корпоративног продора у јавне функције могу пратити још од прве половине двадесетог века, а посебно од 1980. године, када долази до наглог јачања улоге приватног сектора у областима које су раније припадале домену јавног интереса и социјалне политике града и државе, дефинитивна промена парадигме може се везати за терористичке нападе од 11. септембра 2001. године у Сједињеним Америчким Државама. Значајан број аутора (Giorgio Agamben, David Lyon, Ulrich Beck, Shoshana Zuboff, Stephen Graham) указује да се након 2001. године дешава радикална трансформација безбедносне политике, не само у оперативном, већ и у концептуалном, правном и културолошком смислу.

Након 11. септембра, безбедносна политика прелази са претежно реактивног на превентивни модел управљања ризиком. Уместо фокуса на санкционисање већ почињених кривичних дела, нагласак се помера на идентификацију и неутралисање потенцијалних претњи, често пре њихове манифестације [Agamben, 2005; Lyon, 2003]. Како Дејвид Лајон (David Lyon) примећује, фокус се помера ка безбедности, а науштрб приватности. Ова логика убрзо бива имплементирана у урбани контекст, где „паметне” зоне и контролисани јавни простори омогућавају управљање грађанима као популацијом ризика. У том процесу, приватне безбедносне фирме и корпорације постају кључни оператери безбедносног апарата, од CCTV

мрежа у комерцијалним и стамбеним зонама до софтверских решења за детекцију „неприкладног понашања” или класификацију ризичних група [Graham, 2010; Zubof, 2021]. Граница између јавног и приватног сектора постепено се губи, а надзорна логика почиње истовремено да служи и комерцијалним и државним циљевима, што доводи до редефинисања односа моћи у граду и трансформације самог појма слободе.

У таквом контексту, страх од криминалитета постаје трајни елемент свакодневног живота у великим градовима [Garland, 2000]. Тај страх не произлази искључиво из реалних стопа криминала, већ из начина на који се ризици социјално производе, интерпретирају и просторнополитички артикулишу. Истраживања показују да перцепција безбедности зависи од низа фактора – пола, старости, социоекономског статуса, поверења у институције – али и од карактеристика самог простора [Häkli, 2009; Alexander and Pain, 2012; Brownson et al., 2001]. Запуштени и слабо осветљени простори, изостанак социјалне контроле и видљиви знакови пропадања доприносе осећају угрожености, док криминолошки концепт „пригодних станишта” указује на то да простор може деловати као фактор који олакшава или отежава извршење кривичних дела [Kovačević et al., 2017].

Као одговор на такву перцепцију несигурности, савремени градови све чешће прибегавају технолошким решењима као примарном инструменту безбедносне политике. Видео-надзор и системи за препознавање лица постају централни елементи урбаног управљања ризиком<sup>1</sup> [Bowyer, 2004], док се паралелно развија модел управљања простором заснован на јавно-приватним партнерствима, активирању заједнице, грађанској партиципацији и употреби урбаног мобилијара са такозваним „одвраћајућим” дизајном [Ricotta, 2016]. Иако се ови модели често представљају као неутрални и технички рационални, они у пракси доприносе даљој фрагментацији урбаног простора и диференцијалном приступу безбедности. „Непријатељска архитектура” је видљив симптом дуготрајних процеса урбане секјуритизације. Примера ради, анти-бескућнички шиљци у Лондону се уклапају у дуготрајне процесе милитаризације и дисциплиновања урбаног простора, карактеристичне за неолибералне градове [Petty, 2016]. Шиљци су само екстремно видљив пример иначе нормализованих механизма просторне контроле. У корпополису, јавни простор се реорганизује тако да фаворизује пожељне субјекте (потрошаче, туристе, власнике)

---

<sup>1</sup> Видео-надзор је још шездесетих година прошлог века, технолошки, добио могућност за препознавање лица, али експанзија на пољу детекције и препознавања лица дешава се тек у 21. веку. Као једна од ретких биометријских метода која поседује особине високе прецизности и ниске наметљивости, технологија за препознавање лица има разне потенцијалне примене у безбедности информација, спровођењу закона и надзору, контроли приступа итд. У контролно-оперативном центру софтвери за препознавање лица користили су се за поређење фотографија, тј. отисака лица насумично одабране особе са онима из базе података. Базе података са којима се пореди узорак садрже отиске лица особа из криминалних досијеа [Lekić i Мијановић, 2016]. Тако је рецимо 1997. године било доступно 25 система за препознавање лица, које је производило 13 различитих компанија [Li and Jain, 2011], али како се технологија за препознавање лица развијала, тако је број система и комерцијалних предузећа растао. Треба напоменути да су ове компаније биле учеснице евалуације софтвера за препознавање лица, која је спроведена на иницијативу америчке владе 2002. године.

и истискује непрофитабилне и „непожељне” групе. „Непријатељска архитектура” један је од алата у том ширем процесу усклађивања града са логиком тржишта. За разлику од других облика надзора и контроле који постају активни тек у одређеним условима, „непријатељска архитектура” има стално присутан „репресивни аспект”. Она делује директно на човека, превентивно и селективно, што је чини посебно проблематичном формом урбане контроле [Petty, 2016].

Развој дигиталних технологија – база података, дигиталних камера, умрежених система, паметних телефона и уређаја за глобално позиционирање – радикално је променио обим и интензитет прикупљања података о појединцима [Baase, 2013]. Сакупљање, анализа, складиштење и дистрибуција огромних количина информација постали су технички једноставнији, јефтинији и бржи него икада раније, што је омогућило настанак масовних база биометријских података. Још пре деценију, Фондација за електронске слободе упозоравала је да ФБИ у својим базама података поседује милионе фотографија лица, са тенденцијом сталног раста тог броја [Wall, 2015].

Једном идентификовано лице бива смештено у базу података и тамо остаје трајно, будући да се црте лица и пропорције главе, за разлику од других обележја, суштински не мењају. Управо због тога су видео-надзор и технологије за препознавање лица добиле посебан значај након 11. септембра 2001. године [Bowyer, 2004]. Међутим, њихова масовна и рутинска употреба отвара озбиљна питања заштите приватности и психолошког благостања грађана. Студије показују да чак и перцепција сталног надзора може довести до пораста анксиозности и депресије, док биолошке и бихевиоралне анализе указују на то да надзор код сисара производи реакције које се могу описати као параноидне или агресивне [Kovačević et al., 2017].

Поред психолошких и друштвених последица, биометријски системи носе и значајне техничке ризике. С обзиром на то да се заснивају на рачунарској обради, складиштењу и преносу података, они подлежу истим облицима злоупотребе као и друге дигиталне технологије, укључујући хаковање, неовлашћени приступ и несанкционисано дељење информација [Crompton, 2004]. Додатни проблем представља чињеница да у надзорне базе могу бити укључене и особе без криминалног досијеа, које су једноставно забележене у близини особа под надзором, чиме се граница између безбедносне превенције и недозвољеног праћења додатно замагљује [Reardon, 2012].

Ови процеси добијају јаснију форму у праксама државно-корпоративног надзора. Обелодањивања Викиликса из 2017. године показала су да су америчке обавештајне службе развиле капацитете за масовно хаковање уређаја, укључујући паметне телефоне и телевизоре, док су каснија истраживања открила да се програмима надзора грађана баве и институције које формално нису део безбедносног апарата, попут Поштанске службе САД [WikiLeaks, 2017; Winter, 2021].

Посебно илустративан пример корпоративног учешћа у надзору представља компанија „Амазон” (Amazon) и њен систем „Ring” (Ring) паметних



кућних звона, који је омогућио успостављање најобухватније мреже цивилног видео-надзора у Сједињеним Америчким Државама. Полицијски департмани широм земље имају приступ снимцима десетина милиона камера, често без судског налога и без сагласности власника уређаја [Bridges, 2021]. Овакав облик корпоративног надзора представља озбиљну претњу демократским слободама, посебно у контексту блиских веза између технолошких корпорација и државних безбедносних структура.

У домену безбедности, приватне фирме све чешће преузимају улоге које су некада припадале полицији и јавним институцијама, док корпорације управљају „паметним” системима надзора и инфраструктуром [Castells, 2000; Brown, 2015]. У оквиру корпополиса, овај процес доводи до тога да корпорације постају квази-суверени актери града који поред тога што обезбеђују услуге и инфраструктуру, дефинишу и правила приступа и обрасце понашања, чиме се урбани простор трансформише у технолошки управљан режим контроле, суштински различит од модела на којем је почивала традиционална држава.

## МИЛИТАРИЗАЦИЈА УРБАНОГ ПРОСТОРА

У већини савремених друштава, а нарочито у Сједињеним Америчким Државама, развој надзорних технологија тесно је повезан са процесом милитаризације полиције [Balko, 2014; Adachi, 2016]. Милитаризација полиције подразумева увођење војне опреме, тактика и доктринарне логике у контекст спровођења закона у цивилној сфери, што за последицу има трансформацију односа између полиције и грађана и редифинисање јавног простора као потенцијалног безбедносног фронта.

Милитаризација полиције и експанзија приватног обезбеђења представљају кључне механизме управљања савременим урбаним простором који је све изразитије обликован корпоративним интересима. У таквом граду, безбедност престаје да буде универзално јавно добро и постаје селективна и диференцирана пракса чији је примарни циљ заштита економских токова и корпоративне инфраструктуре. Милитаризована полиција и приватни безбедносни сектор делују као комплементарни инструменти контроле, чиме се трансформише однос између државе, капитала и становништва.

Догађаји од 11. септембра 2001. године представљају преломну тачку у процесу милитаризације полиције. Проглашени „Рат против тероризма” омогућио је масовно федерално финансирање локалних полицијских управа и снабдевање војном опремом. Према подацима Центра за истраживачко новинарство, од 2001. године локалним полицијским агенцијама додељено је више од 34 милијарде долара федералних средстава [Adachi, 2016]. Доступност војног хардвера довела је до све чешће употребе хеликоптера, камуфлажних униформи и пробојних средстава, чак и у случајевима сумње на мање кривичне радње, попут узгоја марихуане [Lieblich and Shinar, 2018].

Паралелно са материјалном компонентом милитаризације, одвија се и кадровска трансмисија између војске и полиције. Војска активно обучава полицијске снаге, док бројни војни ветерани прелазе у полицијску службу, подстакнути државним програмима и финансијским подстицајима. Програм „Troops to COPS”, који функционише у оквиру Министарства правде САД, од 1994. године обезбедио је око 14 милијарди долара за запошљавање бивших војника у полицији, уз надокнаду до 25.000 долара по ветерану, док је одлука из 2012. године да се ограничи запошљавање невојног особља додатно убрзала овај процес. Кључну улогу у институционализацији милитаризације одиграли су федерални програми Министарства одбране – програм 1122 и програм 1033. Док програм 1122 локалним агенцијама омогућава куповину војне опреме по субвенционисаним ценама, програм 1033, усвојен 1997. године, омогућава бесплатан трансфер вишка војне опреме локалним полицијским управама. Са повлачењем америчких трупа из Ирака и Авганистана, обим ових трансфера значајно је порастао – само током 2014. године локална полиција примила је опрему у вредности од готово милијарду долара. Посебно је значајно што највећи број захтева долази из малих и средњих агенција, што је довело до својеврсне „трке у наоружању” и симболичког такмичења у престижу међу полицијским организацијама [Lieblich and Shinar, 2018].

Корпоративни интереси играју централну улогу у овом процесу. Развој безбедносног индустријског комплекса повезује полицију са приватним компанијама које производе оружје, опрему, дигиталне системе надзора и софтвере за анализу података. Ове корпорације не само да снабдевају полицију средствима репресије, већ активно учествују у дефинисању безбедносних приоритета кроз лобирање и јавно-приватна партнерства [Feigenbaum and Weissmann, 2016]. На тај начин, милитаризација полиције добија и економску рационалност: што је већа перцепција несигурности, већа је и потражња за безбедносним решењима.

Паралелно са милитаризацијом полиције одвија се експанзија приватног обезбеђења, које преузима бројне функције традиционално резервисане за државу. Приватне безбедносне компаније контролишу приступ просторима, патролирају тржним центрима, пословним зонама и стамбеним комплексима, спроводе видео-надзор и управљају понашањем „непожељних” појединаца. Овим процесом долази до хибридизације силе, у којој се јавна и приватна репресија преплићу и међусобно подржавају [Abrahamsen and Williams, 2011]. Полиција задржава монопол над легитимном употребом силе, али га у пракси дели са корпоративним актерима чији је примарни интерес заштита имовине, а не јавног интереса.

Ова симбиоза милитаризоване полиције и приватног обезбеђења има дубоке просторне последице. Савремени град се трансформише у фрагментовани урбани пејзаж састављен од енклава различитих режима контроле. Корпоративни и комерцијални простори постају зоне интензивне, али „мекше” превентивне безбедности, док се маргинализовани квартави третирају као простори који захтевају демонстрацију силе и репресивну интервенцију [Davis, 1990; Wacquant, 2009]. Јавни простор формално остаје



доступан, али је фактички подвргнут правилима понашања која одражавају корпоративне приоритете. Друштвене последице оваквог урбаног режима су вишеструке. Пре свега, долази до ерозије демократске контроле над употребом силе, јер одлуке о безбедности све чешће настају у нетранспарентним мрежама државнокорпоративних актера [Loader, 2000]. Истовремено, милитаризација нормализује стање сталне изузетности, у ком су присуство оклопних возила и надзорних технологија саставни део свакодневице. На тај начин град постаје простор контроле и потенцијалне репресије.

Емпиријска истраживања показују да милитаризација полиције не доводи до значајног смањења стопе криминала, док истовремено доприноси ерозији поверења између грађана и институција [Mummolo, 2018; Silva García, 2025]. Штавише, она може продубљивати постојеће друштвене и расне неједнакости [Helms and Kilburn, 2023; Felker-Kantor, 2024]. Уместо структурних реформи, социјални проблеми се све чешће „утишавају” применом силе, што генерише нове циклусе насиља и додатно подрива легитимитет полиције.

Коначно, безбедносне агенције и технолошке корпорације континуирано артикулишу наратив о растућим претњама, од тероризма и сајбер напада до миграција и дезинформација, како би оправдале повећање буџета и ширење овлашћења. Ови страхови често бивају преувеличани или усмерени ка стварању тржишне потражње за новим технологијама надзора и контроле. У том смислу, милитаризација полиције није само показатељ техничког процеса, већ одраз дубљих цивилизацијских, културних, политичких и друштвених трансформација савременог урбаног простора.

## ДИГИТАЛИЗАЦИЈА И ДАТИФИКАЦИЈА УРБАНОГ ЖИВОТА

Како је већ наведено, савремени град се из физичког простора, трансформисао у комплексни информациони екосистем у којем појединци и њихове активности континуирано производе податке који се прикупљају, анализирају и користе у управљању урбаним животом [Castells, 2000; Zubof, 2021]. Процес датафикације трансформише свакодневно понашање (кретање, потрошњу, комуникацију и социјалне односе) у алгоритамски обрадиве индикаторе ризика и профита, чиме се омогућава прогнозирање и превентивно усмеравање понашања становништва у складу са безбедносном парадигмом после 11. септембра [Lyon, 2003; Graham, 2010].

У оквиру корпополиса, дигитализација не служи само унапређењу ефикасности управљања, већ доводи до структурне интеграције приватних корпорација у саме механизме урбане власти. На тај начин, корпорације постају квази-суверени актери, док подаци попримају двоструку функцију – економску и политичку. Истовремено, становник се трансформише из грађанина у корисника алгоритамски посредованих услуга, што доприноси ерозији социјалне државе и нормализацији превентивног управљања.

Кључни аналитички оквир за разумевање ове трансформације пружа концепт надзорног капитализма, који развија Шошана Зубоф (Shoshana Zuboff). Она га дефинише као једнострано присвајање људског искуства као бесплатне сировине која се преводи у податке о понашању, изван знања и контроле самих појединаца [Zubof, 2021]. Прикупљено знање не служи оснаживању корисника, већ прогнозирању и модификацији понашања у интересу корпоративних и управљачких структура. Ова форма власти, коју Зубоф означава као инструментарну, делује алгоритамски и превентивно, не кроз директну репресију, већ кроз стварање услова у којима је понашање предвидљиво и економски употребљиво [Zubof, 2021; Lyon, 2003].

Развој дигиталних платформи омогућио је да готово свака интеракција постане извор профита кроз експлоатацију такозваног *бихевиоралној вишка* – података прикупљених изван функционалних потреба услуге [Zubof, 2021]. Логика надзора проширује се из дигиталног окружења у приватни простор путем паметних уређаја, као и на датафикацију емоционалног живота кроз системе аутоматске анализе осећања. Зубоф овај процес описује као регресивну фазу у којој аутономни капитал производи хетерономне појединце, уз систематско подривање демократских институција и личне аутономије.

Надзорни капитализам, међутим, не треба поистовећивати са класичним тоталитаризмом. Док су класични тоталитарни режими почивали на физичком насиљу и идеолошкој мобилизацији, инструментарна моћ тежи трансформацији тржишта у простор потпуне извесности понашања, делујући кроз навођење, условљавање и превенцију [Zubof, 2021]. Ови процеси се често интерпретирају и као облик неофеудализма, у којем се моћ и ресурси концентришу у рукама корпоративних елита изван демократске контроле [Zafirovski, 2007] или дефинишу као корпоративни цезаризам [Rajak, 2025].

Корпополис се тако појављује као простор конвергенције надзора и биополитичке производње, која је оквирена специфичном безбедносном логиком, а где дигиталне технологије и корпоративни интереси уз садејство државних апарата трансформишу град у инфраструктуру предиктивне контроле [Graham, 2010]. Иако технооптимистичке перспективе наглашавају потенцијале паметних градова у погледу ефикасности и одрживости, пракса указују да су логике профита и безбедности структурно уграђене у саме системе датафикације [Kitchin, 2014; Lyon, 2003]. Стога корпополис не може бити неутрална платформа, већ урбани облик чија је основна рационалност усмерена ка управљању будућношћу кроз податке, а не кроз демократску одлуку. Иако је неспорно да дигиталне технологије могу допринети ефикаснијем управљању ресурсима, унапређењу јавних услуга и еколошкој одрживости, ови ефекти не неутралишу структурне односе моћи у којима се технологије развијају и примењују. Управо тај раскорак између функционалне користи и политичко-економске логике представља кључну линију поделе између технооптимистичких и критичких приступа.

Контрааргументи који се позивају на добровољни пристанак корисника и потенцијал партиципативне демократије показују се ограниченим када се узме у обзир инфраструктурна неопходност дигиталних система у савременом граду [Nissenbaum, 2010; Zubof, 2021]. Појединци не учествују у датафикованим режимима управљања као резултат слободног избора, већ су у њих структурно укључени кроз рад, мобилност, становање и приступ јавним услугама [Lyon, 2003]. Пристанак се стога не може третирати као пуноважна политичка легитимација надзора, већ као формални механизам који прикрива дубоку асиметрију моћи.

Синтеза ових позиција указује да корпополис не може бити изузетак или екстремна девијација, већ логичан исход дугорочних процеса приватизације, дигитализације, безбедносне рационалности и одсуства колективне контроле [Zubof, 2021]. Он представља урбани простор у којем управљање све мање почива на колективном политичком одлучивању, а све више на предиктивној аналитици и алгоритамском посредовању [Castells, 2000]. У том контексту, град престаје да буде заједнички политички пројекат и постаје отргнута инфраструктура управљања ризиком и профитом [Lyon, 2003]. Иако су аргументи о ефикасности, одрживости и технолошком напретку релевантни, они остају недовољни уколико се изолују од анализе односа моћи и власништва над подацима.

## ЗАКЉУЧАК

Може се сматрати да је полазна теза која је наведена у овом раду – град као историјски поуздан индикатор доминантне друштвене формације – показала као аналитички корисна у разумевању савремене урбане трансформације. Као што су антички, индустријски или модернистички градови материјализовали економске, политичке и културне односе својих епоха, тако и савремени корпополис репрезентује логику позног капитализма. Град се више не може читати само као простор становања и рада, већ као дијаграм епохе у којем су јасно видљиви односи моћи, начини конституисања новог друштвеног поретка.

У том контексту уведен је појам *корпополиса* као аналитички алат за опис урбаног облика у којем корпоративни интереси обликују јединствен систем управљања. Корпополис се не може одредити само као „паметан град” нити као збир технолошких иновација, већ и као структурни модел урбаности у којем приватни актери стичу квазисуверене функције, а подаци постају основни ресурс политичке и економске моћи. Он представља простор у којем се класична дистинкција између јавног и приватног, државе и тржишта, грађанина и корисника систематски брише.

Анализа надзорног капитализма омогућила је да се унутрашња логика корпополиса концептуално прецизира. Датафикација свакодневног живота и развој инструментарне моћи показују да савремени град функционише као инфраструктура предиктивне контроле, а не као простор грађанске партиципације. Власт се тако више не реализује примарно кроз

отворену репресију, већ кроз алгоритамско навођење и статистичко управљање будућношћу. На тај начин, урбани простор постаје медиј кроз који се понашање чини предвидљивим, мерљивим, контролисаним и економски употребљивим.

Корпополис је логичан исход дугорочних процеса корпоративног овладавања јавним интересом и његовом конверзијом у корпоративни урбани феномен. Контрааргументи који се позивају на ефикасност, одрживост или технолошки напредак остају ограничени уколико се не разматрају у односу на питања моћи и власништва над подацима. Саме по себи, технологије нису нужно репресивне, али у оквиру корпополиса оне делују у складу са логиком надзорног капитализма и контролне безбедносне парадигме, што њихове ефекте чини структурним, а не случајним.

На крају, корпополис се може разумети као урбани облик епохе у којој град постаје предзнак будућности са све мање простора за колективне политичке пројекте, а све више за технолошки посредоване инфраструктуре под управом нових корпоративних суверена. Управо као такав, он представља не само простор у којем се живи, већ и кључно место на којем се одлучује о границама аутономије и слободе у дигиталном добу. Критичка анализа корпополиса зато није носталгичан отпор технологији, већ нужен покушај да се град поново промисли као политички, а не искључиво технички или корпоративни пројекат.

## ЦИТИРАНИ ИЗВОРИ И ЛИТЕРАТУРА

- Шпенглер, Освалд (1937). *Пројаси Зайага: нацрти за морфологију историје свега (II)*. Београд: Геца Кон.
- Abrahamsen, Rita and Michael C. Williams (2011). *Security Beyond the State: Private Security in International Politics*. Cambridge University Press. [<https://doi.org/10.1017/CBO9780511974441>]
- Adachi, Jeffrey Gordon (2016). Police Militarization and the War on Citizens. *Human Rights Magazine* 42(1): 14–17.
- Agamben, Giorgio (2005). *State of Exception*. University of Chicago Press.
- Alexander, Catherine and Rachel Pain (2012). Urban security: Whose security? Everyday responses to urban fears. In: V. Ceccato, *The urban fabric of crime and fear*. New York: Springer, 37–53.
- Aristotel (1975). *Politika*. Београд: BIGZ filozofska biblioteka. Prevela sa starogrčkog Ljiljana Stanojević-Crepajac
- Baase, Sara (2013). *A Gift of Fire: Social, Legal, and Ethical Issues for Computing Technology*. Pearson: San Diego State University.
- Bek, Ulrih (2001). *Rizično društvo: u susret novoj moderni*. Београд: Filip Višnjić.
- Benevolo, Leonardo (2004). *Grad u istoriji Evrope*. Београд: Clio.
- Bowyer, Kevin W. (2004). Face recognition technology: security versus privacy. *IEEE Technology and Society Magazine*, 23(1): 9–19. [<https://doi.org/10.1109/MTAS.2004.1273467>]
- Brown, Wendy (2015). *Undoing the Demos: Neoliberalism's Stealth Revolution*. Cambridge, Massachusetts: MIT Press.
- Brownson, Ross C.; Elizabeth A. Baker, Robyn Housemann, Laura K. Brennan, Stephen J. Bacak (2001). Environmental and policy determinants of physical activity in the United

- States. *American Journal of Public Health*, 91(12): 1995–2003. [<https://doi.org/10.2105/AJPH.91.12.1995>]
- Castells, Manuel (2000). *The Rise of the Network Society*. Oxford: Blackwell Publishing.
- Crompton, Malcolm (2004). Biometrics and privacy: The end of the world as we know it or the white knight of privacy? *Australian Journal of Forensic Sciences*, 36(2): 49–58. [<https://doi.org/10.1080/00450610409410597>]
- Davis, Mike (1990). *City of Quartz: Excavating the Future in Los Angeles*. London – New York: Verso.
- Feigenbaum, Anna and Daniel G. B. Weissmann (2016). Vulnerable warriors: The atmospheric marketing of military and policing equipment before and after 9/11. *Critical Studies on Terrorism*, 9(3), 482–498. [<https://doi.org/10.1080/17539153.2016.1197642>]
- Felker-Kantor, Max (2024). To protect and to serve: Police, power, and the production of inequality in the United States. *Crime and Justice*, 53(1): 55–102. [<https://doi.org/10.1086/732194>]
- Garland, David (2000). The culture of high crime societies – Some preconditions of recent ‘law and order’ policies. *British Journal of Criminology*, XL(3): 359.
- Gidens, Antoni (2003). *Sociologija*. Beograd: Ekonomski fakultet.
- Gottmann, Jean (1961). *Megalopolis: The Urbanized Northeastern Seaboard of the United States*. New York: Twentieth Century Fund.
- Graham, Stephen (2010). *Cities Under Siege: The New Military Urbanism*. New York – London: Verso.
- Häkli, Jouni (2009). Geographies of trust. In: Jouni Häkli and Claudio Minca, *Social capital and urban networks of trust*. London: Ashgate, 13–35.
- Helms, Ronald and John C. Kilburn (2022). Minority communities, economic inequality, and police-military resource sharing in the United States. *Journal of Ethnicity in Criminal Justice*, 20(4): 271–293. [<https://doi.org/10.1080/15377938.2022.2111015>]
- Kitchin, Rob (2014). Big data, new epistemologies and paradigm shifts. *Big Data & Society*, 1(1): 1–12. [<https://doi.org/10.1177/2053951714528481>]
- Kovačević, Ana; Dragana Nikolić i Brankica Popović (2017). Internet of things i problem privatnosti. U: *Urbana bezbednost i urbani razvoj: Prva naučna konferencija*. Beograd: Fakultet bezbednosti, 79–80.
- Lekić, Nedeljko i Zoran Mijanović (2016). *Identifikacioni sistemi*. Podgorica: Elektrotehnički fakultet.
- Li, Stan Z. and Anil K. Jain (2011). *Handbook of Face Recognition*. New York: Springer.
- Liebllich, Eliav and Adam Shinar (2018). The case against police militarization. *Michigan Journal of Race and Law*, 23(1–2): 105–153.
- Loader, Ian (2000). Policing and the social: Questions of symbolic power. *British Journal of Sociology*, 51(2): 323–345.
- Lyon, David (2003). *Surveillance After September 11*. Polity Press.
- Mamford, Lewis (2001). *Grad u istoriji*. Beograd: Bookmarso.
- Mumford, Lewis (1986). *Mit o mašini: Tehnika i razvoj čovjeka (I)*. Zagreb: Grafički zavod Hrvatske.
- Mummolo, Jonathan (2018). Militarization fails to enhance police safety or reduce crime but may harm police reputation. *Proceedings of the National Academy of Sciences of the United States of America*, 115(37): 9181–9186. [<https://doi.org/10.1073/pnas.1805161115>]
- Nippel, Wilfried (1995). *Public Order in Ancient Rome*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Nissenbaum, Helen (2010). *Privacy in Context: Technology, Policy, and the Integrity of Social Life*. Stanford University Press. [<https://doi.org/10.1515/9780804772891>]
- Orum, Anthony M. (2007). Urbanization. In: G. Ritzer (ed.), *The Blackwell Encyclopedia of Sociology*. Oxford: Blackwell Publishing, 5159–5162.
- Petty, James (2016). The London spikes controversy: Homelessness, urban securitisation and the question of “hostile architecture”. *International Journal for Crime, Justice and Social Democracy*, 5(1): 67–81. [<https://doi.org/10.5204/ijcjsd.v5i1.286>]

- Rajak, Nemanja (2025). *Corporate Caesarism: From Utopia to Cyberpunk*. Zenodo. [https://doi.org/10.5281/zenodo.17365392]
- Ricotta, Giuseppe (2016). Neoliberalism and control strategies – The urban security policies in Italy. *Partecipazione e Conflitto – The Open Journal of Sociopolitical Studies*, 9(2): 20–36.
- Sassen, Saskia (2002). From globalisation and its discontents. In: G. Bridge & S. Watson (eds.), *The Blackwell City Reader*, 161–170.
- Sassen, Saskia (2002). Global cities and survival circuits. *Global Networks*, 2(1): 1–23.
- Silva Garcia, Kenia A. (2025). The case against police militarization: Stop turning police into soldiers. *Themis: Research Journal of Justice Studies and Forensic Science*, 13(1): Article 3. [https://doi.org/10.55917/2324-6561.1139]
- Wacquant, Loïc (2009). *Punishing the Poor: The Neoliberal Government of Social Insecurity*. Duke University Press.
- Winter, Jana (2021). The Postal Service is running a “covert operations program” that monitors Americans’ social media posts. *Yahoo News*. (Updated Wed. April 21, 2021).
- Zafirovski, Milan (2007). *The Protestant Ethic and the Spirit of Authoritarianism: Puritanism, Democracy, and Society*. Springer.
- Zubof, Šošana (2021). *Doba nadzornog kapitalizma*. Beograd: Clio.

## ЕЛЕКТРОНСКИ ИЗВОРИ

- Bridges, Lauren (2021). Amazon’s Ring is the largest civilian surveillance network the US has ever seen. *The Guardian*. 18. 5. 2021. Доступно на: <https://www.theguardian.com/commentisfree/2021/may/18/amazon-ring-largest-civilian-surveillance-network-us>. Приступљено: 2. 6. 2025.
- Reardon, Sara (2012). FBI launches \$1 billion face recognition project. *New Scientist*, 7. Sept. 2012. Доступно на: https://www.newscientist.com/article/mg21528804-200-fbi-launches-1-billion-face-recognition-project/. Приступљено: 15. 1. 2026
- Wall, Matthew (2015). Is facial recognition tech really a threat to privacy? *BBC*, 19. June 2015. Доступно на: https://www.bbc.com/news/technology-33199275. Приступљено: 15. 1. 2026.
- WikiLeaks (2017). *Vault 7: CIA Hacking Tools Revealed*. Доступно на: <https://wikileaks.org/ciav7p1/>. Приступљено: 15. 1. 2026.

ORIGINAL SCIENTIFIC PAPER

Received: 2026/2/15

Accepted: 2026/3/19

## CORPOPOLIS – THE TRANSFORMATION OF CONTEMPORARY URBAN SPACE

by

NIKOLA PAVLOVIĆ

Matica Srpska

Department of Social Sciences

1 Matica Srpska str., Novi Sad, Serbia

npavlovic@maticasrpska.org.rs

https://orcid.org/0009-0005-2368-4227

**SUMMARY:** The paper analyzes the transformation of contemporary urban space under the conditions of late capitalism and introduces the concept of the corpopolis as an



analytical framework for understanding the new urban regime. Contemporary urban space is increasingly permeated by corporate interests which, together with new definitions of security and the digitalization of space, merge into a unified system of urban governance. The paper seeks to demonstrate how the contemporary city is evolving from a space of functional integration into a system of algorithmic governance based on data. It argues that the processes of privatizing public functions lead to a redefinition of the relationship between capital and the population. In this context, security is transformed from a public good into a selective practice, while the militarization of the police and the development of surveillance technologies are employed as key mechanisms for governing urban space. Attention is also devoted to the process of the datafication of everyday life, as well as to the concept of surveillance capitalism, which enables an understanding of how behavioral data are used to manage risks and shape the urban order. The paper concludes that the corpopolis represents a new form of urban rationality in which the city, rather than primarily being a political space of collective decision-making, becomes a structure of technologically mediated governance of behavior and profit.

**KEYWORDS:** corpopolis; contemporary city; surveillance capitalism; urban security; datafication; militarization of police